

Soğuk Savaş Bağlamında 1954–1956 Kıbrıs Meselesi ve ABD’nin Denge Arayışı[☆]

The Cyprus Issue Between 1954 and 1956 in the Context of the Cold War and the United States’ Quest for Balance

Onur KAYA^a

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi	
Başvuru	16 Temmuz 2025
Kabul	14 Ağustos 2025
Yayın	19 Ağustos 2025

Makale Türü	Araştırma Makalesi
-------------	--------------------

Anahtar Kelimeler

Kıbrıs Meselesi,
Soğuk Savaş,
ABD Dış Politikası,
NATO,
İttifak Dengesi.

ÖZ

Bu çalışma, 1954-1956 yılları arasında Kıbrıs meselesinin uluslararası bir mesele haline gelme sürecinde Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) İngiltere, Türkiye ve Yunanistan özelinde izlediği denge politikasını Soğuk Savaş bağlamında analiz etmektedir. Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletler gündemine taşınmasıyla birlikte üç ülke arasında derinleşen kriz ortamı, NATO ittifakının bütünlüğüne tehdit olarak algılanmış ve bu durum ABD’yi doğrudan müdahil olmadan taraflar arasında dengeleyici bir rol üstlenmeye yöneltmiştir. ABD, kriz sürecinde hem adadaki İngiliz statükosunun devamını stratejik bir zorunluluk olarak değerlendirmiş hem de tarafların talepleri karşısında açık bir pozisyon benimsemeden görüşme zemininin korunmasına odaklanmıştır. Çalışma, dönemin diplomatik yazışmalarını ve toplantı tutanaklarını inceleyerek ABD’nin Kıbrıs meselesinde tarafların taleplerine karşılık nasıl bir pozisyon aldığını ve izlenen bu politikanın sınırlılığını ortaya koymaktadır. ABD’nin taraflar arasındaki görüş ayrılıklarını yumuşatma çabaları, tarafların 1956 yazındaki İngiliz planını bir çözüm zemini olarak tanınmasında yetersiz kalmıştır. Sonuç olarak, 1954-1956 yılları arasında ABD’nin izlediği politika kriz ortamının daha da derinleşmesinin önüne geçememiştir.

ARTICLE INFO

Article History	
Received	16 July 2025
Accepted	14 August 2025
Available Online	19 August 2025

Article Type	Research Article
--------------	------------------

Keywords

Cyprus Issue,
Cold War,
U.S. Foreign Policy,
NATO,
Balance of Alliance.

ABSTRACT

This study analyzes the balancing policy of the United States of America (USA) towards Britain, Turkey and Greece in the process of the Cyprus issue becoming an international issue between 1954 and 1956 in the context of the Cold War. The deepening crisis between the three countries after the Cyprus issue was brought to the United Nations agenda was perceived as a threat to the integrity of the NATO alliance, which led the United States to assume a balancing role between the parties without direct intervention. During the crisis, the US both considered the continuation of the British status quo on the island as a strategic imperative and focused on preserving the negotiation ground without adopting a clear position against the demands of the parties. By analyzing the diplomatic correspondence and meeting minutes of the period, the study reveals how the US took a position on the Cyprus issue in response to the demands of the parties and the limitations of this policy. The US efforts to smoothen the differences between the parties were insufficient for the parties to recognize the British plan in the summer of 1956 as a basis for a settlement. As a result, the policy pursued by the US between 1954 and 1956 could not prevent the deepening of the crisis.

EXTENDED SUMMARY

This study examines the foreign policy of the United States (US) towards Cyprus issue in the context of the Cold War, during the years between 1954 – 1956, when the issue became an international crisis. As Cyprus rapidly became one of the problems in NATO during the Cold War, Greece’s efforts to bring the island’s status to the United Nations (UN) agenda on the basis of self-determination

necessitated Türkiye, the United Kingdom (UK) and the US to take a position. The study analyzes how the US attempted to strike a balance between the parties without overt intervention, how this balancing policy was shaped, on which instruments it relied, and to what extent it succeeded.

The main problem of this study is to examine how the US shaped its foreign policy towards the Cyprus issue, which was shaped among the three important allies of the US in

[☆] Çalışma, Doç. Dr. Behlül Özkan’ın danışmanlığında yürütülen “Değişen Uluslararası Sistem ve Yerel Politika Çıktılarının Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikasına Etkisi” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

^a Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Politik Ekonomi Bölümü, İstanbul, E-Posta: onurkaya19@marun.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4060-8438>

the Eastern Mediterranean region in this early phase of the Cold War. In this context, the research question of this study is “What kind of diplomatic strategy did the US adopt between 1954 and 1956 to keep the Cyprus issue under control and how did this strategy overlap with the Cold War dynamics?”

The literature review reveals different interpretations of the US' Cyprus policy in the 1950s. While authors such as Sönmezoğlu and Sander emphasize that the US pursued regional balance and tried to maintain NATO cohesion against Soviet expansion, Uslu and Bölükbaşı emphasize a more passive and reactive the US stance. Çağlayan, on the other hand, presents an evaluation within the framework of structural hierarchy and institutional continuity. However, the existing literature does not address the US initiatives in the 1954-1956 period in a holistic and systematic manner through concrete diplomatic documents. In this context, the article fills an important gap by providing a detailed diplomatic analysis of this period through primary sources such as Foreign Relations of the US (FRUS), Turkish Diplomatic Archives (TDA) and National Archives and Records Administration (NARA) of the US. Through these documents, both the decision-making processes and the contacts with allies were analyzed. The documents were subjected to periodicity, consistency and content analysis. The method is also based on the evaluation of events in the context of cause and effect, and the analysis of the strategic objectives of the actors through documents.

The US policy towards the Cyprus issue was based on the objective of preventing intra-NATO conflict and preventing Soviet influence in the Eastern Mediterranean. In this framework, it tried to strike a balance between Greece's demand for self-determination and the UK's efforts to preserve the status quo, while paying attention to Türkiye's security concerns and the position of the Turkish Cypriot community.

During the Cold War, the US saw the Eastern Mediterranean as a critical region in terms of limiting Soviet influence and made the preservation of stability in the region a top priority together with the Middle East region. Accordingly, the British military presence on the island was supported and the maintenance of the status quo, although not a directly defended objective, was considered necessary for the Western security architecture after the Second World War. However, after Greek appeal to the UN in 1954, the US refrained from openly declaring this position; instead, it shaped its position through careful diplomacy in order to prevent the deterioration of relations between its three key NATO allies, Türkiye, Greece and the UK in the region. The US priority is not the status of Cyprus, but the maintenance of solidarity on NATO's southeastern flank.

As a matter of fact, Greece's decision to bring the Cyprus issue to the UN in 1954 altered the balance in the region and mobilized the UK and Türkiye. Although Turkish government had avoided to involve to the Cyprus issue at the official level until 1954, it became active on the international platform with the Greek appeal to the UN together with the security concerns of its southern flank and security of the Turkish Cypriot Community. During this period, Türkiye and the UK conveyed demands on the US to the US to put pressure on Greece to abandon its appeal to the UN, while Greece asked to the US to persuade the UK

to negotiate directly to the Greece. The US, on the other hand, was uncomfortable with this development on the grounds that a debate at the UN would deepen intra-alliance conflicts, but refrained from directly intervening.

Prior to the UN talks, the US tried to dissuade Greece from the application together with the attempts of Türkiye and the UK, but without success. After that, beginning of the negotiations held at the UN General Assembly, the US abstained from the motion to put the Cyprus issue on the agenda although the UK and Türkiye wanted to vote against it. During the negotiations, the US, encouraged the UK to submitted an indirect motion through the New Zealand delegation not to discuss the issue further. This diplomatic maneuver was met with a great reaction, especially in the Greek public opinion, and the US suffered a loss of trust as a country that supported the ideals of freedom and independence of peoples.

In 1955, the crisis deepened with the establishment of EOKA and the start of violent acts in Cyprus, leading to the convening of the London Conference between the UK, Türkiye and Greece. With this conference, Türkiye officially became a party to the issue and shifted from a “status quo” approach to a more proactive position that prioritized the security of the Turkish presence on the island. The September 6-7 incidents in Türkiye during the conference created a rupture in Turkish-Greek relations; Greek public opinion accused the US of not intervening in this process. During this period, the US preferred to maintain relations with Türkiye by avoiding overt pressure and made only soothing statements.

In 1956, the US appointed Julius C. Holmes as a special envoy to ease the growing tensions between the parties. Holmes' task was to create a basis for negotiations between the parties, identify areas of common understanding and contain the crisis before it escalated further. Greece welcomed the model of self-government, provided there were guarantees that self-determination would be implemented in the future. Türkiye, on the other hand, firmly opposed this model, seeing it as a preliminary step to Enosis. Holmes' contacts ensured that diplomatic communication remained open, but a permanent solution could not be found.

During this period, the Radcliffe Constitution prepared by the UK came to the agenda as a solution proposal and was presented to the parties. However, due to Makarios' exile and the distrust between the parties, this draft was not accepted either. The US, on the other hand, considered this constitutional initiative as a ground that would lead the parties to negotiations; however, the expected positive response from neither Greece nor Türkiye was received.

The findings of the study show that the US has focused on preventing the escalation of the crisis rather than finding a direct solution to the Cyprus issue. Prioritizing NATO integrity and regional stability, the US has engaged in covert diplomacy, bilateral contacts and mediation efforts between the parties. However, the opposing positions of the parties, the harsh demands of their public opinion and the conflictual environment on the island made this policy of balance unsustainable. By the end of 1956, the failure to resolve the crisis and the further polarization of the parties demonstrated the limited impact of the US policy. In

conclusion, the study reveals that the US position on the Cyprus issue was shaped by strategic caution and the goal of preserving the status quo rather than being passive or neutral; however, this stance could neither meet the expectations of the parties nor prevent the security crisis in the Eastern Mediterranean. Thus, this study presents an important case study on the mediation practices of US foreign policy during the Cold War and makes an original contribution to the literature in this field.

1. Giriş

Kıbrıs meselesi, 1950'lerin ortalarına gelindiğinde bölgesel ve uluslararası siyasi arenanın önemli bir sorunu haline gelmiştir. İngiltere'nin egemenliğinde bulunan Kıbrıs adasının statüsü, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Kıbrıs Rumlarının self-determinasyon talebiyle Yunanistan ile birleşme isteği; Yunanistan tarafından 1954 yılında Birleşmiş Milletlere taşınmış ve mesele bu tarihten itibaren uluslararası bir boyut kazanmıştır. Günümüzde de devam eden Kıbrıs meselesi, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler önünde hala daha başat bir öneme sahiptir.

İlgili dönemde Türkiye ve Yunanistan, ortak güvenlik kaygısıyla NATO içerisinde hareket ederken ve Yugoslavya ile beraber üçlü bir Balkan Paketi kurarak bölgesel ittifak ilişkilerini ilerletmeyi hedeflerken, Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletlere taşınarak uluslararası bir mesele haline dönüşmesi, bu dostluk ve işbirliği sürecini sekteye uğratmıştır. Yunanistan, self-determinasyon ilkesinin Kıbrıs'ta uygulanmasını adadaki Rum çoğunluğun isteklerine dayanarak Birleşmiş Milletler'de talep ederken; Türkiye güney sahillerinin ve adadaki Türk toplumunun güvenlik çıkarları üzerinden adanın o günkü sahibi İngilizlerin elinde kalmasını, başka bir deyişle statükonun devamını, savunmuştur. İngiltere ise Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'deki çıkarları nedeniyle adanın kontrolünü elinde tutmayı sağlayacak çözüm önerilerini öne sürerek tarafları ikna etmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Böylece mesele, 1950'lerin ortasında Yunanistan, Türkiye ve İngiltere arasında önemli bir kriz haline dönüşmüştür.

Kıbrıs meselesinin Soğuk Savaş rekabetinin en yoğun yaşandığı bir dönemde ortaya çıkması, adanın stratejik önemini daha da pekiştirmiştir. Trimikliniotis ve Bozkurt'un (2012: 24) da vurguladığı üzere, Soğuk Savaş döneminde süper güçler arasındaki güç mücadelesi adanın önemini daha da artırmıştır. Bu çerçevede, Kıbrıs'ta taraflar arasında yaşanabilecek bir gerilimin, bölgesel istikrar ile ABD'nin Doğu Akdeniz politikalarına zarar verme ihtimali, konuyu ABD açısından göz ardı edilemeyecek bir mesele hâline getirmiştir. Nitekim 1954 – 1956 yılları arasında Amerikan Hükümeti, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere arasındaki ilişkilerde dengeyi gözeterek ilişkilerdeki gerginliği düşürmeye ve müzakere zemininin kaybolmamasına yönelik bir strateji yürütmüştür. Bu süreçte, sorunun uluslararasılaşmasının önüne geçmek amacıyla konunun Birleşmiş Milletler gündemine taşınmasına karşı temkinli bir tutum sergileyen ABD, tarafların tutumlarını yumuşatacak şekilde arka planda çeşitli gizli diplomatik temaslarda bulunmuştur. Ancak 1954 yılında meselenin BM Genel Kurulu'nda görüşülmeye başlanmasının ardından, ABD bu süreci yönetilebilir kılmak amacıyla üç ülke arasında doğrudan müzakerelerin teşvik edilmesini öncelermiş ve bu doğrultuda hem dengeleyici hem de arabulucu bir rol üstlenmiştir. Bu

bağlamda çalışma, ABD'nin 1954 – 1956 yılları arasında Kıbrıs meselesine yönelik yürüttüğü diplomatik stratejiyi nasıl şekillendirdiği ve bu süreçte Soğuk Savaş koşullarının ABD'nin politikasına nasıl yön verdiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede çalışmanın temel araştırma sorusu, "ABD, 1954–1956 yılları arasında Kıbrıs sorununu denetim altında tutmak amacıyla nasıl bir diplomatik strateji benimsemiş ve bu strateji Soğuk Savaş dinamikleriyle nasıl örtüşmüştür?" şeklinde belirlenmiştir.

Literatürde Kıbrıs meselesinin ortaya çıktığı 1950'li yıllarda ABD'nin Kıbrıs politikasının Soğuk Savaş ekseninde NATO içindeki dengeyi koruma ve Sovyet etkisini sınırlama amacı üzerinden belirlendiği vurgulanmaktadır. Örneğin Sönmezoğlu (2006: 67), ABD'nin 1950'li yıllardaki Kıbrıs politikasını bölgesel dengeyi gözetme ve Sovyetler Birliği'nin etkisini önleme üzerinden değerlendirmiştir. Benzer şekilde Sander (2016: 300) de ABD'nin Kıbrıs meselesine NATO'nun lider ülkesi olarak kayıtsız kalmasının mümkün olmadığını, ancak aynı zamanda müttefikleri olan Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın tepkisini çekmekten de kaçındığını belirtmektedir. Bu çerçevede Sander, ABD'nin benimsediği politikanın, sorunun Birleşmiş Milletler gündemine taşınmasından ziyade, NATO bünyesinde gizli diplomasi yoluyla çözüme kavuşturulması yönünde şekillendiğini ifade etmektedir.

Şükrü Sina Gürel (2020: 281-282) ABD'nin Kıbrıs meselesine Sovyetler Birliği'ni çevreleme stratejisi çerçevesinde yaklaştığını kabul etmekle birlikte, ABD'nin İngiltere ile genel amaçlarda örtüşmesine rağmen, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'de İngiltere'nin azalan etkisinin yerini alma hedefi nedeniyle iki ülke arasında potansiyel bir çıkar çatışması doğduğunu ve Kıbrıs'ın da bu çatışmanın bir parçası hâline geldiğini ileri sürmektedir. Gürel'e göre, İngiltere'nin 1954 yılında Mısır'dan çekilme kararı almasının ardından ABD, Yunanistan'ı Kıbrıs konusunda Birleşmiş Milletler'de desteklememe yönünde bir tutum benimsemiştir.

Bozkurt'a (2008: 143) göre ise Kıbrıs meselesi uluslararası bir boyut kazandıkça, ABD kendisini karmaşık bir denge siyaseti içinde bulmuştur. NATO'nun lider ülkesi olarak gelişmelere kayıtsız kalamayacak bir konumda olan Amerikan Hükümeti, aynı zamanda meseleye doğrudan müdahil olması hâlinde üç önemli NATO müttefikinin tepkisini çekmekten de kaçınmak istemiştir. ABD'nin Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletler gündemine taşınmasına karşı çıkmasının temel nedeni ise bu sorunun NATO müttefikleri arasında ciddi görüş ayrılıklarına yol açarak Batı savunma sistemi içinde zafiyet yaratacağı ve bu durumun Sovyetler Birliği tarafından istismar edilebileceği endişesidir. Bu nedenle ABD, meselenin Birleşmiş Milletler'de değil, NATO çerçevesinde çözülmesi gerektiğini savunmuştur (Bozkurt, 2008: 144).

Öte yandan literatürde ABD'nin izlediği bu denge politikasını pasif politika çerçevesinde değerlendiren yazarlar da görmek mümkündür. Örneğin, Nasuh Uslu (2003: 13) ABD'nin 1950'li yıllarda Kıbrıs meselesine karşı pasif bir tutum sergilediğini ve adanın geleceğine dair doğrudan bir ilgi ortaya koymadığını iddia etmiştir. Uslu'ya göre bunun nedeni Amerikalı karar alıcıların adanın İngiliz kontrolünde olmasının halihazırda Batı'nın çıkarlarına yeterince hizmet ettiğine inanmalarıdır. Bu çerçevede

Amerikan yönetimi, Yunanistan'ı meseleyi uluslararası platformlara taşımaktan vazgeçirmeye çalışmıştır (Uslu, 2003: 13). Bölükbaşı (2001: 82) da ABD'nin bu dönemde Kıbrıs meselesine yönelik olarak pasif bir tutum benimsediğini belirtmekle birlikte, ABD'nin aday İngiltere'nin etki alanı içerisinde gördüğünü ve esas kaygısının meselenin Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasındaki ilişkileri bozarak NATO'nun bütünlüğünü zayıflatması olduğunu ifade ederek benzer bir bakış açısı sunmuştur.

Diğer taraftan Çağlayan (2024: 118–119) ise Kıbrıs meselesini ABD, Türkiye ve Yunanistan arasındaki hiyerarşik ilişki çerçevesinde değerlendirmiş; üç aktörün otonomi arayışları ve müdahale biçimlerinin, varlığını sürdüren sözleşme sınırları içinde kaldığını ileri sürmüştür. Bu çerçevede ABD, yalnızca bir dengeleyici güç olarak değil, aynı zamanda mevcut hiyerarşik düzenin istikrarını koruyan bir unsur olarak ele alınmıştır. Böylece, ABD'nin Kıbrıs politikasındaki rolü, stratejik dengelerin ötesinde, yapısal ilişkinin devamlılığını gözetken bir pozisyonda konumlandırılmıştır.

Mevcut literatür, ABD'nin Kıbrıs krizine yönelik genel politik çerçevesini ortaya koymakla birlikte, özellikle 1954–1956 dönemine ait somut diplomatik girişimler ile arka plan müzakerelerinin ayrıntılı ve belge temelli bir analizini büyük ölçüde ihmal etmiştir. Bu çalışma, söz konusu analitik boşluğu doldurmayı hedeflemekte ve ABD'nin Soğuk Savaş koşullarında Kıbrıs'taki statükoyu muhafaza etmeye yönelik dengeleyici tutumunu, dönemin diplomatik yazışmaları ve görüşme trafiği üzerinden kapsamlı biçimde irdelemektedir. Çalışma kapsamında, başta çevrimiçi erişime açık “Foreign Relations of the United States” (FRUS) koleksiyonu olmak üzere Türk Diplomatik Arşivleri (TDA) belgeleri ile Gale Primary Sources: Archives Unbound veri tabanında yer alan National Archives and Records Administration (NARA) belgelerinden yararlanılmış; böylece dönemin Amerikan diplomasi trafiği belge temelli bir perspektifle çözümlenmiştir. Buradaki amaç ABD'nin Soğuk Savaş bağlamında değerlendirdiği Kıbrıs meselesinde NATO müttefikleri arasındaki uyuşmazlığı gidermek ve bölgesel istikrarı korumak adına üstlendiği rolün niteliğini daha açık bir şekilde ortaya koymaktır.

ABD'nin bu yaklaşımı, Snyder'in (1984) “ittifak güvenlik ikilemi” kavramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Snyder'a (1984: 466) göre bu ikilemin temel olumsuzlukları, terk edilme (abandonment) ve sürüklenme (entrapment) riskleridir. Temel olumlu durumlar ise bu risklerin azaltılmasıdır. İki kutuplu uluslararası sistemlerde ise, ittifakı terk edilme olasılığı düşük olmakla birlikte, ittifaktan uzaklaşma veya rakibe yakınlaşma olguları tamamen ortadan kalkmaz; bu olgular, bipolar yapıda yeni biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Siyasi düzeyde terk edilmenin düşünülebilecek en uç yaklaşımları, süper güçler için “condominium”, daha küçük devletler için ise “tarafsızlaşma”dır (Snyder, 1984: 486). Condominium, süper güçlerin sistemde düzeni sürdürmek amacıyla yüksek düzeyde iş birliği yapması ve bu hedef uğruna hem kendi rekabetçi çıkarlarını hem de müttefiklerinin çıkarlarını ikinci plana itmesidir. Tarafsızlaşma ise, ABD tarafından terk edilme ya da süper güçler arasındaki bir çatışmaya sürüklenme korkusuyla bu yöne kayma eğilimidir. Ancak

ittifak güvence mekanizması sürdükçe bu eğilim “sözde terk edilme” niteliği taşımaktadır. ABD, 1954–1956 yılları arasında Kıbrıs meselesinde, NATO içindeki müttefikleri arasında ortaya çıkabilecek ittifak içi riskleri yönetmek ve sınırlandırmak amacıyla, ortak görüşme zeminini ve karşılıklı güveni pekiştirmeyi hedefleyen dengeleyici bir politika izlemiştir. Bu yaklaşım, müttefiklerin ittifaktan uzaklaşmasına ve Sovyetler Birliği'ne karşı Doğu Akdeniz'de oluşturulan savunma hattının zayıflamasına yol açabilecek gelişmelerin önüne geçmeyi amaçlamıştır. Nitekim taraflardan birine açık biçimde destek vermenin, diğerinde “terk edilmişlik” algısını güçlendireceğini öngören ABD, hassas bir denge politikasını sürdürmeye çalışmıştır.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde ABD'nin Soğuk Savaş dönemi dış politikası ve Kıbrıs'ın bu bağlamdaki yeri incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise ABD'nin Kıbrıs meselesinde nasıl konumlandığı ve bu çerçevede Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'nin ABD'yi kendi politikalarına destek vermesi için yönlendirmeye çalışmaları ve ABD'nin bu girişimlere verdiği yanıtlar irdelenmiştir. ABD'nin üç ülke arasındaki dengeyi korumak için yürüttüğü diplomatik faaliyetler de dördüncü bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

2. ABD'nin Doğu Akdeniz Politikası Kapsamında Kıbrıs ve Mevcut Statükonun Devamı Düşüncesi

Soğuk Savaş'ın başlangıcıyla birlikte şekillenen uluslararası güç yarışı, ABD'nin dış politikada Doğu Akdeniz bölgesini stratejik bir öncelik haline getirmesine neden olmuştur. Sovyetler Birliği'ni çevreleme hedefleri karşısında bölgenin konumu, özellikle Türkiye ve Yunanistan'ın siyasi ve ekonomik istikrarının yanı sıra ilişkilerindeki istikrarın da korunmasını zorunlu kılmıştır. ABD'nin bu dönemde geliştirdiği politikada da bu durum açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim ABD'nin gözünde, stratejik açıdan bakıldığında, Sovyetler Birliği'nin Yunanistan'ı kontrol altına alması, Boğazlar üzerinden Türkiye'yi kuşatarak etkisi altına almasına ve nihayetinde Irak ve İran üzerinden petrol zengini Yakındoğu'ya erişim sağlamasına olanak tanıyabilirdi (Sander, 2016: 37). Bu sebeple Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında ABD, Doğu Akdeniz'i küresel stratejisinin kritik bir parçası olarak nitelendirmiştir. Bölge, Sovyetler Birliği'nin Orta Doğu ve Akdeniz'e açılma girişimini önlemenin yanı sıra ABD ve müttefikleri için de önemli olan enerji koridorunun korunmasını sağlamak amacıyla önem kazanmıştır.

Gaddis (1982: 4) İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Amerikan dış politikasının Sovyetler Birliği'ne yönelik yaklaşımını tanımlamak üzere kullanılan çevreleme stratejisinin temel amacının Sovyetler Birliği'nin savaş sonucunda elde ettiği gücü ve konumu kullanarak savaş sonrası uluslararası düzeni kendi çıkarları doğrultusunda yeniden şekillendirmesini engellemek olarak açıklamaktadır. Sander (2016: 32–33) de ABD'nin 1947 – 1952 yılları arasında Avrupa'nın askeri, ekonomik ve siyasal istikrarını Truman Doktrini ve Marshall Planı ile gerçekleştirdiğini; dış politikanın temel direği olan komünizmle savaşın da kökeninde Truman Doktrini'nin yer aldığını ifade etmiştir. Bu çerçevede ABD'nin temel stratejik hedefi, Sovyetler Birliği ve Çin'i, ya çok taraflı ittifak mekanizmaları yoluyla ya da tek taraflı güvenlik taahhütleri aracılığıyla kendisiyle hizalanmış devletlerden

oluşan bir kuşakla çevrelemektir (Gaddis, 1982: 153). Bu çevreleme stratejisinin somut örnekleri arasında Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü (SEATO), Bağdat Paketi, Güney Kore ve Tayvan ile imzalanan ikili güvenlik anlaşmaları ile ABD Kongresi'nin Orta Doğu'ya ilişkin aldığı kararlar yer almaktadır. Gaddis'in (1982: 153) değerlendirmesine göre, bu güvenlik düzenlemeleri, ilgili ülkelerin ABD'nin doğrudan savunmasına katkıda bulunacakları varsayımına değil; aksine, Amerikan güvenlik şemsiyesinin bu ülkeler üzerinde yaratacağı caydırıcılığın, Sovyetler Birliği veya Çin kaynaklı muhtemel saldırıları önleyeceği yönündeki beklentiye dayanmaktadır. Sonuç olarak bu stratejik çerçeve, Doğu Akdeniz'in hem Orta Doğu hem de Balkanlar açısından taşıdığı jeopolitik önemini artırmış ve bölge, çevreleme siyasetinin tamamlayıcı bir unsuru hâline gelmiştir. Nitekim Kıbrıs meselesi de bu bağlamda, yalnızca Yunanistan ve İngiltere arasındaki ikili bir mesele olarak değil, Soğuk Savaş'ın genel güvenlik mimarisi içinde konumlandırılan bölgesel bir mesele olarak değerlendirilmiştir.

Aslında Kıbrıs meselesi uluslararası bir nitelik kazanmadan önce de ABD'nin takip ettiği bir mesele olmuştur. Örneğin, 1950 yılında düzenlenen plebisit sonrasında Kıbrıs Rumlarının sonuçları uluslararası alanda duyurarak Enosis faaliyetleri için kampanyalara başlaması; ABD'nin Kıbrıs Konsolosu William J. Porter ile ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Yunanistan, Türkiye ve İran İşleri Ofisi arasında gerçekleştirilen bir görüşmede ele alınmıştır. Görüşmede, söz konusu kampanyaların sürmesinin, şiddet dahil çeşitli olumsuz gelişmelere zemin hazırlayabileceği ve bu durumun ABD açısından hem itibar zedeleyici hem de acil müdahale gerektiren bir sorun teşkil edebileceği ifade edilmiştir (NARA, 2 Mayıs 1950). Yaşanan gelişmeler karşısında ABD bir yanda İngiltere'nin adadaki statükoyu koruma arzusu öte yanda Yunanistan'ın iç kamuoyu baskısıyla da şekillenen self-determinasyon talepleri karşısında zorlu bir denge stratejisi yürütmek zorunda kalmıştır. Diğer bir deyişle, NATO'nun lideri konumundaki ABD, müttefiklerinin bu mesele yüzünden karşı karşıya gelmesinin ittifak içi birlik ve güvenliği zedelemesinden kaygı duymuştur. Amerikan Hükümeti, Kıbrıs krizine doğrudan müdahil olarak üç önemli müttefikinin tepkisini çekmek istememiş; bunun yerine taraflar arasında arabulucu ve dengeleyici bir rol üstlenmeye çalışmıştır. Bu bağlamda ABD'nin temel amacı Kıbrıs meselesinin NATO ittifakı içinde ciddi kırılmalara yol açmasının önüne geçmektir. Bu amaçla, Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini Birleşmiş Milletlere taşıması kararına karşı çıkmış; ancak meselenin Genel Kurul'da tartışılması konusunda çekimser kalmıştır. Bu dönemde meselenin NATO müttefikleri arasında doğrudan görüşmelerle çözülmesi gerektiğini savunan ABD; üç ülke ile de yaptığı gizli görüşmelerle tarafların pozisyonlarını yumuşatmaya çalışarak meselenin doğrudan müzakereler yoluyla çözülmesini hedeflemiştir.

1950 yılının Eylül ayında yayınlanan ABD Dışişleri Bakanlığı belgesinde bölge ile ilgili yazılanlar durumunun önemini göstermektedir. Söz konusu belgeye göre, komünizmin yayılma tehdidi giderek artmakta ve Orta Doğu bu tehdit karşısında hem cazip hem de savunmasız bir bölge olarak öne çıkmaktadır (U.S. Department of State, 1978: Doc.36). Bu bağlamda bölgedeki petrol akışının kesintiye uğraması ya da bu kaynakların dış ya da iç aktörlerce ele geçirilmesi, ABD ve müttefiklerinin

ekonomik, siyasi ve stratejik çıkarlarını ciddi biçimde zedeleyebilecek niteliktedir. ABD Ulusal Güvenlik Konseyi de buradan hareketle Sovyetler Birliği'nin Yunanistan'ın kontrolünü ele geçirmesi halinde bölgeye erişimin kesileceğini ve bölgedeki petrol yolları ve ABD üslerinin tehdit altına gireceğini açık biçimde vurgulamıştır. Bu bağlamda ABD Dışişleri Bakanlığı arşivlerinde yer alan Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 103 numaralı belgesine göre Sovyetler Birliği'nin doğrudan ya da ajanları aracılığıyla Yunanistan üzerinde kontrol sağlaması durumunda Akdeniz'e erişim sağlayacak; Doğu Akdeniz, Yakın Doğu, Süveyş Kanalı, Türkiye ve Boğazlar üzerinde stratejik bir konum kazanacak; böylece Batı için önem taşıyan bölgedeki petrol kaynaklarına erişim ile ABD'nin haberleşme, ulaşım, hava ve deniz üsleri tehlikeye girecektir (U.S. Department of State, 1982: Doc.209). Bu bağlamda Konsey'e göre, Yunanistan'a saldırı olması durumunda ABD'nin ilk aşamada gerekirse İngiltere ile birlikte ya da tek başına Birleşmiş Milletler aracılığıyla saldırının durdurulması ve statükonun yeniden tesis edilmesi için tüm siyasi çabaları göstermesi gerekmektedir. Buradan hareketle ABD'nin Doğu Akdeniz politikalarında İngiltere'nin merkezi bir rol oynadığı görülmektedir. Bu durum, yalnızca iki müttefik arasındaki işbirliğine değil, aynı zamanda ilgili dönemde bölgedeki İngiliz varlığının korunmasının da ABD'nin bölgesel politikaları açısından önemli olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla İngiliz kontrolündeki Kıbrıs'ta bu dönemde statükusunun devamı Doğu Akdeniz politikaları açısından stratejik bir unsur olarak görülmelidir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin Kıbrıs adasına yönelik ilk yaklaşımı buradan hareketle adanın ve bölgenin Batı dünyası için stratejik önemi üzerinden şekillenmiştir. 1947 yılında, ABD ile İngiltere arasında yapılan gayri resmi görüşmelerde “mevcut uluslararası koşullar” göz önünde bulundurulduğunda Kıbrıs adasının bir İngiliz askeri üssü olarak muhafaza edilmesinin hem bölgesel istikrar hem de küresel barış için yararlı olacağı konusunda mutabık kalmıştır (British Foreign Office, 24 Kasım 1947). Bununla birlikte, statükonun gelecekte yeniden değerlendirilmesinin tamamen dışlanmaması gerektiği yönündeki görüş de toplantı tutanaklarına yansımıştır. Bu yaklaşım, Kıbrıs'ın statüsünün kısa vadede sabit tutulması yönünde bir uzlaşma olsa da, uzun vadede değişen jeopolitik şartlara bağlı olarak yeniden ele alınabileceği varsayımının açık bir örneğidir.

ABD, “mevcut uluslararası koşullarda statükonun devamı” tutumunu sonraki yıllarda da devam ettirmiştir. Örneğin, 16 Kasım 1949 tarihinde ABD Kıbrıs Konsolosu ve Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs Konsolosu arasında yapılan görüşmede, Amerikan Konsolos, Hükümetinin Kıbrıs'a ilişkin pozisyonunu; mevcut şartlar altında adanın statüsünde herhangi bir değişiklikten yana olunmaması ve mevcut düzenin alternatiflerinden daha istikrarlı ve uygun görülmesi olarak paylaşmıştır (TDA, 1949). Bu yaklaşım 31 Aralık 1951 tarihinde de Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin ve ABD Dışişleri Bakanlığı arasındaki görüşmelerde tekrarlanmıştır. Görüşmede Erkin'in Kıbrıs meselesine dair bir ABD planı olduğu iddiaları sorusuna karşılık olarak statükonun devamından yana tutuma sahip olduklarını ve mevcut koşullarda bu tutumun değişmediğini ifade edilmiştir (TDA, 1951).

ABD'nin bu tutumu göz önünde bulundurulduğunda, 1950'li yılların başında Yunanistan'ın Kıbrıs meselesini benimseme eğilimi göstermesi ABD nezdinde ciddi bir endişe unsuru olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, 26 Mayıs 1950 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından Atina'daki büyükelçiliğe gönderilen telgrafta açık bir şekilde yansımıştır. Söz konusu telgrafta ABD yönetiminin Yunanistan ile ilgili temel önceliği, Yunanistan'ı mevcut siyasi ve ekonomik istikrarsızlık ortamından çıkararak daha güvenli ve sürdürülebilir bir geleceğe taşımak olarak tanımlanmıştır. Ancak Yunan Hükümeti'nin kaynaklarını Kıbrıs gibi bir dış meseleye harcaması halinde ise ABD'nin bu süreci destekleyemeyeceği belirtilmiştir (NARA, 26 Mayıs 1950). Diğer bir ifadeyle, Yunan Hükümeti'nin kendi sorunlarını göz ardı ederek Kıbrıs gibi tartışmalı bir meseleye yönelmesi durumunda toparlanma sürecini zora sokmakla kalmayacak bu süreçteki ABD desteğini de kaybedecektir. Buradan hareketle ABD'ye göre Kıbrıs meselesinin Yunanistan tarafından benimsenmesi hem stratejik hem de ekonomik anlamda sakıncalı olarak görüldüğünü ifade etmek mümkündür. ABD için esas öncelik Yunanistan'ın siyasi ve ekonomik istikrarını sağlamaktır.

Ancak ABD'nin uyarısının aksine Yunanistan bu dönemde ilk defa Kıbrıs meselesini söylem haline getirmiş ve İngilizlerle görüşmelerin başlaması sinyalini vermiştir. 1951 yılında dönemin Yunanistan Başbakanı Sophoklis Venizelos, bu zamana kadar Yunanistan'da kurulan tüm hükümetlerin Kıbrıs'a yönelik isteği olduğunu; ancak doğru zamanın gelmesini beklediklerini ifade ederek artık İngiltere ve Yunanistan arasında Kıbrıs'ın durumuna dair ikili görüşmelerin başlanması gerektiğinin altını çizmiştir (Kelling, 1990: 108; Aksu, 2001: 44). Bir diğer girişim ise 1952 yılında gerçekleşmiştir. Bu bağlamda 24 Kasım 1952 tarihinde gerçekleşen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Yunanistan Daimi Temsilcisi Dimitrios Lambros, self-determinasyon ilkesinin Kıbrıs'ta kullanılmasını talep etmiştir (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1952: 220). Burada dikkat çeken nokta, Yunanistan Daimi Temsilcisi Lambros'un açıklamasından birkaç ay önce, 18 Temmuz 1952'de dönemin ABD Dışişleri Bakanı Dean Acheson'un, Atina'ya gönderdiği telgrafta, Türkiye'nin meselenin Birleşmiş Milletler'de görüşülmesine tepki göstereceği yönündeki beklentinin Yunan karar alıcılarla paylaşılmasını istemesidir (U.S. Department of State, 1988: Doc.357). Acheson'a göre bu tarz bir adım, özellikle inşa edilen Türk - Yunan dostluğunda ciddi bir kırılma yaratma potansiyeline sahiptir.

Acheson'un bu değerlendirmesi, ABD'nin bu dönemde Doğu Akdeniz'deki ilişki ağını korumaya yönelik dengeleyici ve temkinli bir politikanın ürünü olarak tanımlamak mümkündür. Ancak Yunanistan'ın Genel Kurul'da konudan bahsetmesini engelleyememiştir. Öte yandan Yunanistan da bu dönemde söylemin ötesine geçmemiş ve Birleşmiş Milletler nezdinde herhangi resmi bir girişimde bulunmamıştır. Resmi bir girişimde bulunulmamasının temel sebebi Yunanistan'da Kasım 1952 tarihinde yapılan seçimlerde oyların %49'unu alarak iktidar olan Alexandros Papagos ve partisinin konuyu İngiltere ile ikili görüşmeler üzerinden çözme hedeflemesidir (Hatzivassilou, 2006: 17). Nitekim Papagos, 18 Aralık 1952 tarihinde yaptığı konuşmasında meselenin mevcut gerçekler üzerinden çözüme ulaşması gerektiğini ifade ederek

İngilizlerle görüşme yolunu aramıştır (NARA, 18 Aralık 1952).

Kıbrıs meselesi uluslararası bir nitelik kazanmadan önce Yunanistan'ın yanı sıra ABD, Türkiye'nin de Kıbrıs meselesine yaklaşımını dikkatle takip etmiştir. Örneğin, 20 Ocak 1950 tarihli bir yazışmada, ABD'nin Ankara Büyükelçiliği tarafından Dışişleri Bakanlığı'na iletilen değerlendirmede Türkiye'deki Kıbrıs'a dair yapılan gösterilerin dikkat çekici biçimde Yunanistan karşıtlığından çok komünizm karşıtı bir ton taşıdığı vurgulanmıştır (NARA, 20 Ocak 1950). Büyükelçilik, bu durumu Türk Hükümeti'nin resmi olarak Kıbrıs meselesini gündemde tutmadığını ifade eden yaklaşımını yansıttığı ve meseleyi komünizm ile ilişkilendirerek adadaki gelişmeleri Sovyet tehdidi çerçevesinde ele aldığına inandığı şeklinde yorumlamıştır. Bu doğrultuda Türk Hükümeti için Yunanistan ile ilişkileri devam ettirmek ve güçlendirmek oldukça elzemdir. Genel açıdan bakıldığında büyükelçiliğin bu değerlendirmesi, Türkiye'nin Kıbrıs meselesine dair ilk tutumunun Soğuk Savaş koşullarında şekillendiğini ortaya koymaktadır.

ABD öncülüğündeki Batı savunma sistemine entegre olmayı hedefleyen Türkiye ise bu dönemde Kıbrıs meselesini net bir şekilde ulusal dava olarak değil; "Hür Dünya" ittifakı içerisindeki uyumu zedeleyebilecek, Doğu Akdeniz bölgesinde bir komünist tehdit oluşturabilecek potansiyel bir kriz olarak tanımlayarak ABD ile benzer bir yaklaşım sergilemektedir. Türkiye'nin Kıbrıs meselesine dair tutumu hakkındaki ABD diplomatlarının görüşü de Türkiye'nin güvenlik çıkarlarının korunması halinde herhangi bir çözüm karşısında tatmin olacağı yönündedir. Bu durum 15 Mart 1950 tarihinde yapılan görüşmede gündeme gelmiştir. Söz konusu görüşmede Kıbrıs'taki Türk azınlığın haklarının güvence altına alınması ve adanın savunma ve idari mekanizmalarına etkin biçimde katılımının sağlanması hâlinde, Türkiye'nin bu gelişmeyi sınırlı bir memnuniyetle karşılayabileceği öne sürülmüştür (NARA, 15 Mart 1950). Nitekim bu görüş, 1955 yılı itibarıyla İngiltere'nin konuyu uluslararası alanda tartışmaya açmasından sonraki süreçte de Türkiye'ye yönelik ABD yaklaşımında belirleyici bir faktör olmuş ve ABD tarafından Türkiye'nin bu güvenceleri sağlayacak çözümlere yeşil ışık yakması telkin edilmiştir.

Genel olarak bakıldığında, 1950'lerin başında ABD'nin Kıbrıs'a yönelik takip ettiği politikanın Soğuk Savaş'ın erken evresine özgü stratejik öncelikler doğrultusunda şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu dönemde Amerikan Hükümeti, statükonun korunmasını jeopolitik bir gereklilik olarak değerlendirmiş; İngiltere'nin adadaki varlığını bölgesel güvenlik açısından desteklemiş; Yunanistan ve Türkiye gibi meseleyle doğrudan ilgili bölge ülkelerine ise ikili ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla Kıbrıs meselesini gündeme taşımamaları yönünde telkinlerde bulunmuştur. Bu çerçevede ABD, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden, meselenin uluslararası bir nitelik kazandığı 1954'teki Birleşmiş Milletler görüşmelerine kadar statükonun sürdürülmesinden yana bir tutum sergilemiştir. Ancak yaşanan gelişmeler, Kıbrıs meselesinin giderek daha karmaşık bir diplomatik denklem haline gelmesine ve ABD üzerindeki baskıların artmasına yol açmıştır. Bu noktadan itibaren ABD, meseleyi yalnızca Soğuk Savaş konjonktürü kapsamında bölgesel kaygılar

üzerinden değil, aynı zamanda İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin durumu ve bu ülkelerin kendisinden beklentileri üzerinden değerlendirmek durumunda kalmıştır.

3. ABD'nin Kıbrıs Meselesinde Konumlanması

1954 yılında Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletler'de ele alınmasından önce Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, ABD nezdinde kendi tezlerini karşı tarafa kabul ettirmek için diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Bu çerçevede, Yunanistan, 1953 yılı itibarıyla ABD'nin İngiltere'yi ikili görüşmelere ikna etmesini talep ederken; İngiltere ve Türkiye ise Yunanistan'ın konuyu Birleşmiş Milletler'e taşımaması yönünde baskı yapması için ABD'yi ikna etmeye çalışmıştır. ABD ise bu dönemde Soğuk Savaş bağlamında Doğu Akdeniz'deki müttefik uyumunu korumayı hedeflemiştir. Bu nedenle, 1954 yılı boyunca Yunanistan'ı meseleyi Birleşmiş Milletler'e taşımaktan vazgeçirmeye çalışmış; konunun Birleşmiş Milletler'e taşınmasının ardından ise tarafsız görünmeyi tercih ederek çekimser oy kullanmıştır. Ancak konunun Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na alınmasına ilişkin yapılan toplantıdaki oylamanın ardından meselenin Genel Kurul'da tartışılmasının ittifak içi dengeleri olumsuz etkileyeceği düşüncesiyle İngiltere ile işbirliği içerisinde girerek ve Yunanistan'ı ikna etmeye çalışarak konunun görüşmelere kapatılması girişimlerinde bulunmuştur.

3.1. Yunanistan, İngiltere ve Türkiye'nin ABD Nezdindeki Girişimleri

1953 yılının son çeyreğinde Yunanistan, Kıbrıs meselesini Birleşmiş Milletler'e taşıma fikrine mesafeli durmakla birlikte bu adımın atılmaması için İngiltere'nin meseleyi görüşmeye yönelik bir diyalog zemini oluşturmasını gerekli görmüştür (Dodd, 2010: 15). Ancak Yunanistan bu konuda İngiltere'yi ikna edememiştir. Nitekim Eden, Yunanistan ziyareti sırasında, Kıbrıs meselesinin tartışmaya kapalı olduğunu açıkça ifade etmiştir. İngilizlerin bu konuda bir adım atmasını sağlayamayan Yunan Hükümeti, ABD ile yaptığı görüşmelerde, bunun sağlanmaması durumunda konuyu Birleşmiş Milletler'e taşımayı değerlendirmeye başladıklarını ifade etmiştir. Örneğin, 2 Eylül 1953 tarihinde Yunanistan Dışişleri Bakanı Stephanopoulos ile ABD'nin Atina Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Charles Yost arasında yapılan görüşmede, Stephanopoulos, Başbakan Papagos'un İngiltere ile temasa geçmeye çalıştığını; ancak bu girişimlerin sonuçsuz kalması durumunda, iç kamuoyu baskısı ve siyasi konjonktür nedeniyle Yunan Hükümeti'nin meseleyi sahiplenmek zorunda kalacağını ve konunun Birleşmiş Milletler'e taşınması seçeneğinin giderek daha meşru bir yöntem olarak değerlendirilmeye başlandığını ifade etmiştir (U.S. Department of State, 1988: Doc.360). Yunanistan'ın ABD Büyükelçisi Athanese G. Politis de 5 Nisan 1954 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı'nda yaptığı görüşmede, Yunan Hükümeti'nin meseleyi Birleşmiş Milletlere taşımak istemediğini; ancak İngiltere'nin tutumunun kendilerini buna mecbur bıraktığını belirtmiş ve İngiltere'nin artık bu meseleyi kabul etmesi gerektiğini vurgulamıştır (U.S. Department of State, 1988: Doc.366). Yunanistan sonraki süreçte ise ABD'den İngilizlerin ikna edilmesi için yardım istemiştir. Bu durum 1954 yılında ABD ve Yunanistan arasında geçen ikili görüşmelerde açık bir şekilde görülmektedir. Örneğin, 24 Nisan 1954 tarihli görüşmede Politis, ABD'nin iyi niyet göstererek İngilizleri

uzlaşmaya ikna etmesini istemiştir (U.S. Department of State, 1988: Doc.370). Böylelikle Yunanistan Birleşmiş Milletlere başvurma zorunluluğu ortadan kalkacak; hem Yunanistan'ın hem de ABD'nin isteği olacaktır.

Yunanistan'ın Kıbrıs meselesinde ABD'den destek talep ettiği bu süreçte, benzer nitelikte bir talep de İngiliz Hükümeti tarafından gündeme getirilmiştir. İngiltere, ABD'den Yunanistan'ı Birleşmiş Milletler'e başvurmadan vazgeçirmesi yönünde devreye girmesini istemiştir. Bu durumun en somut örneği, 8 Şubat 1954 tarihli ABD Dışişleri Bakanlığı'nda yapılan bir toplantıda, İngilizler tarafından ABD'ye iletilen üç temel beklentinin incelenmesinde görülmektedir (U.S. Department of State, 1988: Doc.361). Bu beklentilerden ilki, ABD'nin, Kıbrıs'ın mevcut statüsünün korunmasının hem Amerikan hem de İngiliz stratejik çıkarlarına hizmet ettiğini açıkça teyit etmesidir. İkincisi, Washington'un, Atina'yı adaya yönelik egemenlik iddialarını sürdürmekten caydırma yönündeki politikasına bağlı kalmasıdır. Üçüncü ve son beklenti ise ABD'nin Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda gündeme alınmasına ya da bu kurum tarafından tartışılmasına karşı olduğunu Yunan Hükümeti'ne net bir biçimde bildirmesidir. ABD çevrelerinde, İngilizlerin bu beklentilerine yönelik temel yaklaşım ise Kıbrıs'taki mevcut statükonun devamı konusunda fikir birliği bulunduğu, Yunanistan'ı bu konuda vazgeçirmek için izlenen politikalara devam edileceği, ancak olası bir Birleşmiş Milletler Birleşmiş toplantısına ilişkin ABD tavrının şimdilik kesin biçimde belirlenmeyeceği yönünde olmuştur (U.S. Department of State, 1988: Doc.361). Kısacası, ABD, adada statükonun korunmasından yana olduğunu ve konunun Birleşmiş Milletler'de tartışılmaması için Yunanistan'ı ikna çabalarını sürdüreceğini İngiltere'ye güvence olarak iletirken; olası bir Birleşmiş Milletler toplantısındaki tavrını ise gizli tutmak istemiştir.

İngiltere, bu dönemde Türkiye'ye yanaşarak ABD'nin Yunanistan üzerinde baskı kurması için girişimlerde bulunmasını istemiştir. Mart 1954'te İngiliz Dışişleri Bakanlığı ile Türkiye'nin Londra'daki Büyükelçisi Hüseyin Ragıp Baydur arasında gerçekleşen görüşmeler, bu talebi açık biçimde ortaya koymaktadır. Görüşmede İngiltere, ABD'ye başvurarak Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletlere taşınmaması için ABD'nin Yunan Hükümeti'ne tavsiyede bulunmasını isteyeceklerini ve aynı girişimi Türkiye'nin de gerçekleştirmesini beklediklerini Büyükelçi'ye iletmiştir (TDA, 1954). Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Feridun C. Erkin de anılarında, İngilizlerin Mart 1954 itibarıyla Türkiye'nin desteğini talep ettiklerini ve bu konuda girişimde bulunması yönünde kendisine talimat verildiğini aktarmaktadır (Erkin, 1986: 479). Nitekim bu gelişme, Türkiye'nin İngilizlerin söz konusu talebine olumlu yanıt verdiğinin somut bir örneğidir. Bu çerçevede Erkin, 10 Mart 1954 tarihinde Türkiye'nin Kıbrıs meselesindeki resmi tutumunu içeren notayı ABD Hükümeti'ne teslim etmiştir.

ABD'ye verilen Türk notasında, Türkiye'nin yıllardır gündemde olan Kıbrıs meselesini bugüne dek bilinçli olarak gündeme getirmediği açıkça belirtilmiş; bunun gerekçesi ise Yunan Hükümeti'nin önceki dönemlerde meseleyi resmî düzeyde sahiplenmemiş olmasıyla açıklanmıştır (U.S. Department of State, 1988: Doc.363). İlgili notada ayrıca Yunanistan'ın meseleyi Birleşmiş Milletler gündemine taşınması halinde, bu durumun Türkiye nezdinde ciddi bir

endişe yaratacağı ifade edilmiştir. Türk Hükümeti'ne göre bu tür girişimlerin bölgesel istikrar açısından olumsuz sonuçları olacağı da açıktır. Buna ek olarak egemenliğin sadece demografik çoğunluğa dayanarak belirlenmemekte olduğu; coğrafi ve stratejik gerçekliklerin de belirleyici unsurlar olarak dikkate alınması gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin yaklaşımı, adanın mevcut statüsünde herhangi bir değişiklik yapılması için haklı bir gerekçe bulunmadığı ve dolayısıyla konunun Birleşmiş Milletler platformunda tartışılmasının uygunsuz ve sakıncalı olduğu yönündedir.

ABD Dışişleri Bakanı John F. Dulles, 5 Nisan 1954 tarihinde Atina'daki Amerikan Büyükelçiliği'ne gönderdiği telgrafta, Yunan Hükümeti'ne ABD'nin Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletler'de gündeme getirilmesine kesin biçimde karşı olduğunun iletilmesini istemiştir (U.S. Department of State, 1988: Doc.365). Dulles'a göre, bu yönde atılacak bir adım Doğu Akdeniz'deki ilişkileri olumsuz yönde etkilemesinin yanı sıra, Sovyetler Birliği'ne de NATO üyeleri arasındaki uyumu zayıflatma konusunda önemli bir fırsat sağlayacaktır. Dulles'ın bu değerlendirmesi, ABD'nin Kıbrıs meselesini sadece ikili ilişkiler perspektifinden değil, aynı zamanda Soğuk Savaş bağlamında inşa edilmeye çalışılan güvenlik mimarisi üzerinden de yaklaştığını ortaya koymaktadır.

3.2. Birleşmiş Milletler Görüşmeleri

ABD tarafından 1954 yılı içerisinde yapılan girişimlere rağmen Yunanistan, 1954 yazında meseleyi Birleşmiş Milletler gündemine taşıma konusunda daha kararlı bir tutum benimsemiştir. Bu tutumun oluşmasında, İngiltere Koloniler Bakanı Henry Hopkinson'un 28 Temmuz 1954 tarihinde Avam Kamarası'nda Kıbrıs ile ilgili yeni bir anayasa içeriğine dair bilgi verirken, adanın hiçbir zaman tam bağımsız olamayacağını ifade etmesi büyük bir etken olmuştur (House of Commons, 28 Temmuz 1954). ABD ise bu dönemde, İngilizlerin yeni anayasa fikrine daha sıcak yaklaşmakla birlikte, Yunanistan'a meselenin kademeli aşamalarla çözülebileceğini; bu doğrultuda İngilizlerin önerdiği anayasa taslağının kabul edilerek çözüme adım adım gidilmesi gerektiğini iletmıştır (U.S. Department of State, 1988: Doc.375). Ancak bu öneri, Yunan Hükümeti tarafından dikkate alınmamış ve Yunanistan, 16 Ağustos 1954 tarihinde Kıbrıs meselesini, eşit hakların ve kendi kaderlerini tayin etme ilkesinin Kıbrıs'ta uygulanması talebiyle Birleşmiş Milletler'e taşımak üzere başvuruda bulunmuştur (Xydis, 1967: 10). Bu gelişme, İngiltere ve Türkiye nezdinde, ABD'nin Birleşmiş Milletler'de benimseyeceği tutuma ilişkin soru işaretlerini gündeme getirmiştir.

Nitekim 21 Eylül 1954 tarihinde Dulles, Büyükelçi Erkin'e, ABD'nin Kıbrıs'a ilişkin temel politikasının, müttefikler arasındaki tansiyonu düşürmek ve durumu daha karmaşık bir hale gelmesine yol açabilecek adımlardan kaçınmasını sağlamak olarak açıklamıştır (U.S. Department of State, 1988: Doc.386). Bu çerçevede Dulles, Erkin'e gönderdiği mektupta, Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletler'de çözüme kavuşturulmasının mümkün görülmemesine karşın, konunun Genel Kurul gündemine alınması sürecinde çekimser kalacaklarının Türk Hükümeti'ne iletilmesi için Ankara'daki Büyükelçiliğe talimat verdiklerini belirtmiştir. ABD açısından bu karar, konunun sömürgecilik ve kendi kaderini tayin gibi karmaşık kavramlarla bağlantılı olması

ve Yunanistan'a tamamen karşı bir pozisyon almaktan kaçınma isteği ile doğrudan ilişkili görülmüştür. Sonuç olarak ABD'nin çekimser kalma kararı, ilgili dönemde Soğuk Savaş bağlamında, önceliğini Doğu Akdeniz'deki müttefik uyumunu korumaya verdiğinin ve dengeyi sürdürmeye çalıştığının göstergesidir. ABD'nin bu tutumu, daha sonraki yıllarda da benimsenen, krizi tırmandırmadan yönetme stratejisinin de bir parçası olmuştur.

ABD, Türk Hükümeti'ne ilettiği gibi, Kıbrıs meselesinin Genel Kurul gündemine alınması ile ilgili yapılan toplantılarda çekimser oy kullanmıştır (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1954: 60). Yapılan toplantılarda dikkat çeken nokta, özellikle Orta Doğu devletleri ve Doğu Bloku ülkelerinin Yunanistan lehine oy kullanmış olmasıdır ABD, Genel Kurul görüşmeleri başlamadan önce, bu oy dağılımının etkisiyle, meselenin daha karmaşık bir hâle gelmesini önlemek amacıyla çözüm bulmak için girişimlerde bulunmuştur. Öncelikle Dulles, 16 Kasım 1954 tarihinde Papagos'a gönderdiği mesajda, konunun gündeme alınması ilişkin oylamada çekimser kaldıklarını; ancak kararın kabul edilmesi yönünde karşı oy kullanacaklarını açık bir şekilde ifade etmiştir (U.S. Department of State, 1988: Doc.396). Bu sebeple Dulles'a göre izlenilecek en iyi yol, konunun ertelenmesi fikridir. Ancak Papagos, görüşmelere devam edilmesi gerektiğini ve konunun ertelenmesine karşı olduğunu belirtmiştir (U.S. Department of State, 1988: Doc.401). Öte yandan ABD ve İngiltere arasındaki görüşmelerde de konunun görüşülmemesi yönünde bir öneri gündeme gelmiş; bu kapsamda iki ülke yeni bir plan hazırlayarak, söz konusu öneri üzerinden diğer delegelerle görüşmelere başlayıp iş birliği arama kararı almıştır (U.S. Department of State, 1988: Doc.403).

ABD, bir taraftan İngiltere ile birlikte konunun görüşülmemesi üzerine bir öneri hazırlamak için çalışmalarına başlarken, diğer taraftan da Yunanistan ile yeniden görüşerek ikna etmeye çalışmıştır. Örneğin, Dulles, 12 Aralık 1954 tarihinde Atina'daki Amerikan Büyükelçisi George V. Allen'a gönderdiği telgrafta, Yunan Başbakanı Papagos'a özel bir mesaj iletilmesini talep etmiş ve Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda ele alınmamasının, hem Batı ittifakının birliğini korumak hem de Yunanistan'ın uluslararası itibarını zedelememek açısından en uygun çözüm olacağını belirtmiştir (U.S. Department of State, 1988, Doc. 404). Bununla birlikte, Dulles söz konusu tutumun, ileride yapılacak müzakereler bakımından Yunanistan için bir ön kabul veya bağlayıcı pozisyon niteliği taşımayacağını belirterek güvence sağlamayı amaçlamıştır.

ABD, taraflar arasında diplomatik girişimlerde bulunurken, 14 Aralık 1954 tarihinde gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu I. Komitesi'nin 749. oturumunda, Yeni Zelanda delegasyonu "Birleşmiş Milletler himayesi altında, halkların eşit hakları ve kendi kaderlerini tayin etme ilkesinin Kıbrıs Adası nüfusu için uygulanması" başlıklı gündem maddesinin daha fazla görüşülmemesi önerilmiştir. Bu girişim, esasen ABD ile İngiltere arasında yapılan ikili görüşmelerde şekillendirilen planın uygulanması olduğu için dikkat çekicidir. Kelling (1990: 147), İngilizlerin planın uygulanması için bir dost aktör üzerinden strateji geliştirdiğini ve Yeni Zelanda'nın başlangıçta tereddüt etmesine rağmen bu rolü üstlenmeyi kabul ettiğini belirtmektedir. Böylece İngiltere ve ABD işbirliğinde

kararlaştırılan öneri, Yeni Zelanda tarafından hayata geçirilmiş ve yapılan oylamada konunun daha fazla tartışılmasının önüne geçilmesi sağlanarak sonuca ulaşılmıştır.

Yunan Hükümeti de yapılan oylamada tasarının aleyhinde oy kullanmamıştır. Ancak, Birleşmiş Milletler görüşmelerinin bu sonucu, hem Kıbrıs Rum toplumu hem de Yunan kamuoyu arasında öfke ve şaşkınlıkla karşılanmış; bu tepki, özellikle İngiltere ve ABD'ye yönelik bir karşıtlık ve protestoya dönüşmüştür. Yunan kamuoyunda hızla yayılan bu atmosfer, Politis'in yerine Yunanistan'ın Washington Büyükelçisi olarak göreve başlayan George V. Melas ile ABD Dışişleri Bakan Vekili Herbert Hoover Jr. ve Yunanistan, Türkiye ve İran İşleri Ofisi Direktörü William O. Baxter arasında 16 Aralık 1954 tarihinde gerçekleşen görüşmeye de yansımıştır (U.S. Department of State, 1988: Doc.408). Görüşmede Büyükelçi Melas, Atina'daki gösterilere ilişkin Yunan Hükümeti'nin derin üzüntüsünü ifade etmiştir. Hoover ise basında yer alan yeni gösteri haberlerini işaret ederek, Yunan Hükümeti'nin bu tür olayların tekrarını önlemek için gerekli adımları atacağını ve Birleşmiş Milletler'de Kıbrıs meselesine dair yaşanan son gelişmeleri Yunan kamuoyuna doğru bir şekilde aktarmaya çalışacağını ümit ettiğini belirtmiştir. Hoover'a göre, sonuç itibarıyla Yunan Hükümeti, ABD'nin desteklediği önergeyi resmen kabul etmiş ve aynı yönde oy kullanmıştır. Büyükelçi Melas, her ne kadar ABD'nin çekimser kalması Yunan Hükümeti'nde hayal kırıklığı yaratmış olsa da, Washington'un bu süreçte "tarafsız" kalacağına inandığını ifade etmiştir. Ancak Melas'a göre, Yunan kamuoyunda ABD, halkların özgürlük ve bağımsızlık ideallerinin başlıca savunucusu olarak görülmesine rağmen, bu tavırla çok etkisi yaratmıştır. Öte yandan, 17 Aralık 1954 tarihinde Başbakan Papagos ile sert bir görüşme gerçekleştirdiğini belirten ABD'nin Atina Büyükelçisi Cavendish W. Cannon, Yunan kamuoyunda ortaya çıkan öfkeyi anladığını; ancak bu durumdan Papagos Hükümeti'nin de olumsuz şekilde etkilendiğini vurgulamış ve ABD'nin bu süreçte "hoşgörü" taktiğini benimsemesinin uygun olacağını önermiştir (U.S. Department of State, 1988: Doc.409).

4. ABD'nin Denge Politikası

Yunan kamuoyunda ve Kıbrıs Rumları arasında Birleşmiş Milletler görüşmelerinin sonucuna ve ABD-İngiltere'ye yönelik artan öfke ve protestolar, adada silahlı eylemi tetikleyen ve meseleyi şiddetlendiren bir sürecin başlamasına yol açmıştır. Diğer bir deyişle, Birleşmiş Milletler görüşmeleri sonrasında 1955 yılıyla beraber Kıbrıs meselesi hem ada genelinde hem de uluslararası arenada daha derin görüş ayrılıklarının yaşandığı bir evreye girmiştir. ABD ise bu süreçte, İngiltere'nin mesele hakkında bir adım atması gerektiği konusunda uyarıştır. Örneğin, 27 Ocak 1955 tarihinde Dulles, İngiltere'deki Büyükelçiliğe telgraf göndererek Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlere yeniden başvuracağından emin olduğunu ve olumlu bir adım atılmaması halinde hem adada hem de uluslararası arenada ciddi zorluklarla karşılaşılacağını İngilizlere bildirilmesini istemiştir (U.S. Department of State, 1989: Doc.115). Bu uyarı, yalnızca diplomatik gerilime değil, aynı zamanda Kıbrıs'taki güvenlik dinamiklerinde yaşanmakta olan dönüşüme de işaret etmektedir. Nitekim 1955 yılının Nisan ayında Başpiskopos

Makarios ile Yunan Generali Georgios Grivas'ın öncülüğünde kurulan Ethniki Organosis Kyprion Agoniston (EOKA / Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Örgütü), adada silahlı eylemlere ve terörist faaliyetlere başlamıştır. Örgütün temel stratejisi, silahlı mücadele yoluyla İngiltere'yi yoğun baskı altında bırakmak, uluslararası kamuoyu önünde sömürgeci bir güç olarak konumlandırmak ve adadan çekilmeye zorlamaktır (O'Malley & Craig, 2001: 14). Nisan - Haziran 1955 arasındaki gelişmeler, İngilizlerin konuya ilişkin yeni bir çözüm önerisi üretmesi zorunluluğunu kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu kapsamda yapılan görüşmelerde, İngilizler konunun Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında ele alınmasını sağlayacak bir üçlü konferans düzenlenmesi talebinde bulunmuştur. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin bölgesel çıkarları göz önüne alındığında, bu üç ülkenin doğrudan diyalog kurması, ABD açısından makul ve desteklenmesi gereken bir adım olarak görülmüştür (U.S. Department of State, 1989: Doc.119).

4.1. Londra Konferansı ve Sonrası

Düzenlenecek konferans öncesinde Yunanistan, Türkiye'nin bu konferansa katılmasını sert ifadelerle eleştirmiştir (Gürün, 1983: 387; Crawshaw, 2022: 124). Yunanistan'ın Washington Büyükelçisi Melas ile ABD Dışişleri Bakanı Dulles arasında 1 Temmuz 1955 tarihinde yapılan görüşmede, Melas, bu durumu İngilizlerin "böl ve yönet" politikasının bir sonucu olarak nitelendirirken; Dulles ise ABD'nin Yunanistan'ın daveti kabul etmesini temenni ettiğini, Türkiye'nin de savunma bağlamında meselenin doğal bir tarafı olduğunu vurgulamıştır (U.S. Department of State, 1989: Doc.119). Dulles'a göre, İngilizler ilk kez Kıbrıs meselesini çok taraflı bir zeminde tartışma açması, konferansı önemli bir fırsat haline getirmektedir ve Yunanistan'ın bu fırsatı tepkisi, uluslararası kamuoyunda konumunu zayıflatma riski taşımaktadır. Bu nedenle Yunanistan'ın olumlu bir cevap vermesi önemlidir. Bu yaklaşım, ABD'nin Kıbrıs meselesinde çözüm zeminin kaybedilmemesi odaklı pozisyonunu açıkça ortaya koymaktadır. Öte yandan konferans, Türkiye'ye, meseleye ilişkin görüşlerini açıkça dile getirme imkânı tanıdığı için doğrudan kabul edilmiştir (Crawshaw, 2022: 124).

Türkiye ve Yunanistan'ın İngiltere'nin düzenlediği bu konferansa katılması Kıbrıs meselesi için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Nitekim Türkiye, artık resmi olarak meselenin tarafı haline gelmiş ve bundan sonraki süreçte "Türkiye'nin Kıbrıs diye bir sorunu yoktur" yaklaşımının ötesinde, daha aktif bir politika izlemiştir (Aksu, 2001: 16). Bu nedenle, Yunanistan'ın bu konferansa evet demesi, bazı çevrelerce Yunan diplomasisinin büyük bir hatası olarak yorumlanmıştır (Bağcı, 1990: 107). Sonuç ne olursa olsun, özellikle konferansın kapanış gününde İstanbul ve İzmir'de Yunan karşıtı ayaklanmalar patlak verdiğinde, Türkiye, Yunanlıların gözünde Kıbrıs meselesinde rakip ve düşman olmasa bile "kötü bir dost" haline gelmiştir (Xydis, 1973: 43-44). Babaoğlu (2018: 323) da Türk dış politikasında Kıbrıs meselesinin Londra Konferansı ile beraber bir kırmızı çizgi haline getirdiğine dikkat çekerek, bu süreç sonrasında Türk-Yunan ilişkilerinin bir istikrarsızlık içerisine girdiğini ve bölgede bir krize neden olduğunu belirtmiştir. Bu durumun en önemli etkenlerinden birisi de 6/7 Eylül tarihlerinde İstanbul ve İzmir başta olmak üzere Türkiye'de Rumlara yönelik gerçekleştirilen saldırılardır.

Hatzivassiliou (2006: 51) ise İstanbul ve İzmir’de yaşanan olayların ardından konferansın çıktığını ve bunun, 1930’lardan bu yana süregelen Türk-Yunan işbirliğine ağır bir darbe vurduğunu savunmuştur.

Yaşanan olaylar ABD açısından değerlendirildiğinde, NATO’nun dengesi ve işleyişi bakımından oldukça endişe verici bulunmuştur. ABD için Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin işbirliği zemininde yürütülmesi, yalnızca bölgesel istikrar için değil, aynı zamanda NATO’nun iç dengesi açısından da önemlidir. Bu bağlamda ABD Hükümeti, Londra Konferansı sonrası yaptığı açıklamalarda, hür dünyanın birlik ve beraberliği doğrultusunda tarafların aralarındaki anlaşmazlıklarını çözmelerini temenni ettiğini ifade etmiştir. ABD Hükümeti, yaşanan olaylardan dolayı Türkiye’ye yönelik doğrudan bir baskı kurmaktan kaçınmış; Türk Hükümeti’nin olayları yatıştırmaya ve sorumluları cezalandırmaya dönük adımlar attığını vurgulayarak, iki ülke arasındaki ilişkilerin tamamen bozulmaması için dikkatli ve dengeli bir diplomatik çizgi izlemiştir (NARA, 12 Ekim 1955). Yunanistan cephesi ise bir yandan kamuoyu baskısıyla ABD’nin bu konudaki tutumunu açık biçimde ortaya koymasını sağlamaya çalışırken, diğer yandan da yaşanan olayların NATO’daki konumlarını zayıflatmış uluslararası alanda dile getirme çabasına girmiştir. Bu gelişmelerin ardından, Yunan kamuoyunda ABD’nin Yunanistan’ı yalnız bıraktığı yönünde bir algı oluşmuş; bazı muhalefet partileri dış politikada değişiklikler yapılmasını savunmuş, hatta NATO’dan çekilme önerileri kamuoyunda tartışılmaya başlanmıştır (Hatzivassiliou, 2006: 52).

Konferans sonrasında Kıbrıs meselesi, Yunanistan’ın Londra Konferansı öncesinde yaptığı başvurunun ardından yeniden Birleşmiş Milletler gündemine taşınmıştır. 21 Eylül 1955 tarihinde Genel Komite’de yapılan oylamada, Kıbrıs’ta kendi kaderini tayin hakkının uygulanmasını talep eden önerinin gündeme alınmaması yönünde karar çıkmıştır. 1954 yılında çekimser kalan ABD ise bu kez önerinin gündeme alınmaması yönünde oy kullanmış ve konunun Birleşmiş Milletler’de tartışılmasının durumu daha da karmaşık hâle getireceği görüşünü benimsemiştir (Hatzivassiliou, 2006: 52). Toplantıda ABD’nin Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi Henry Cabot Lodge, hükümetinin, uluslararası platformlara taşınan meselelerin Birleşmiş Milletler Şartı’nın amaç ve ilkeleriyle uyumlu olması gerektiğine inandığını, ancak Yunanistan’ın teklifinin bu ölçütleri karşılamadığını ifade etmiştir (Birleşmiş Milletler Genel Komitesi, 1955). Lodge, daha önce alınan ve konunun yeniden görüşülmemesini öngören kararı hatırlatarak, meselenin tekrardan gündeme getirilmesinin yapıcı olmayan tartışmalara yol açabileceğini ve barışçıl çözüm olanaklarını zayıflatacağını belirtmiştir. Bu doğrultuda, hükümetinin önerinin gündeme alınmaması yönünde oy kullanacağını açıklayan Lodge; koşullarda kayda değer bir değişiklik olması halinde bu tutumun yeniden değerlendirileceğini de sözlerine eklemiştir. ABD, Birleşmiş Milletler görüşmelerinde bu politikayı izlerken; Yunanistan ile ilişkilerin tamamen bozulmaması için diplomatik temaslarını sürdürmüştür. Nitekim görüşmelerin yapıldığı gün Başkan Eisenhower, Yunan Kralı Paul’a gönderdiği mesajda, Kıbrıs konusundaki görüş ayrılıklarına rağmen iki ülke arasındaki dostane ilişkilerin bu durumdan zarar görmemesi gerektiğini vurgulamıştır (U.S. Department of State, 1989: Doc. 139).

4.2. ABD’nin Görüşme Zemini Oluşturma Girişimleri

ABD, bu dönemde doğrudan müzakere fikrinin taraflarca kabul edilmesi ve ortak bir çözüm zemini oluşturulması için diplomatik görüşmelerde bulunmuştur. Bu yaklaşım, 25 Ağustos 1955 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından İngiltere’deki Amerikan Büyükelçiliğine gönderilen ve Türk ve Yunan büyükelçileriyle yapılan görüşmelere dair bilgilerin paylaşıldığı bir telgrafta görülmektedir (U.S. Department of State, 1989: Doc. 123). İlgili telgrafta, 23 Ağustos 1955 tarihinde Türk Büyükelçi Ali Haydar Gök ile yapılan görüşmede, esnek bir şekilde katılım sergilenmemesi halinde görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanacağı; bu ihtimalin adadaki durumu ve üç ülke arasındaki ilişkileri hızla kötüleştirebileceği gibi Yunan Hükümeti’nin prestijini de ciddi biçimde tehlikeye atacağı vurgulanmıştır. Gök ise ABD’nin geçen yılki Birleşmiş Milletler tutumunu değiştirdiği izlenimini veren açıklamalarına değinmiş ve Yunanlıların görüşmeler öncesinde böyle bir destek beklememeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Telgrafta ayrıca, 23 Ağustos günü Yunan Büyükelçisi Melas’ın da Bakan Yardımcısı Allen ile görüştüğü ve Yunan tarafının, Türklerin inatçılığına ilişkin endişelerini dile getirdiği belirtilmiştir. Allen, Melas’a verdiği yanıtta, zamanın Yunanlıların lehine olduğunu ve bu nedenle makul davranabileceklerini ifade etmiştir. Bu görüşmelere ek olarak, 24 Ağustos günü Büyükelçi Melas ile Dulles arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Bu görüşmede Dulles, Yunanlılara ılımlı bir yaklaşım sergilemeleri ve amaçlarını meşru yollarla takip etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, İngilizlerin tutumundaki değişiklik ve ilerlemenin göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmiş ve Yunan basınındaki şiddet içeren yayımlara dikkat çekmiştir. Dulles, konferansın Kıbrıs konusunda farklılıkları çözmek için nihai bir fırsat değil, barışçıl bir evrim sürecinde ileri atılan bir adım olarak görülmesi gerektiğini de ifade etmiştir. Nitekim bu görüşmeler, ABD’nin konferans öncesinde hem Türk hem de Yunan yetkililer üzerinde diplomatik bir baskı kurarak ortak bir çözüm zemininin kaybedilmemesini hedeflediğinin açık bir örneğidir.

Londra’daki konferans sonrasında İngilizlerin adaya atadığı yeni Vali Sir John Harding ile Başpiskopos Makarios arasındaki ikili görüşmeler başladıktan sonra da taraflar, ABD’nin diğer ülkeler üzerindeki baskısını artırmak için girişimlerde bulunmaya devam etmiştir. Örneğin, Yunan Hükümeti, İngilizlerin bu ikili görüşmelerde öne sürdüğü, self-determinasyon ilkesini tamamen reddetmeyen ancak kesin bir tarih de sunmayan bir çözüm planının Makarios tarafından reddedileceğine inanmakta; fakat bu reddin de çözüm görüşmelerinin devamını engellememesi için ABD’nin İngilizleri ikna etmesini istemektedir (U.S. Department of State, 1989: Doc. 143). ABD açısından ise İngilizlerin bu teklifi, Kıbrıs meselesinde kayda değer bir ilerleme olarak görülmüştür. 23 Kasım 1955 tarihinde ABD’nin Atina Büyükelçisi Cannon ile Yunanistan Başbakanı Konstantinos Karamanlis ve Dışişleri Bakanı Theotokis arasında gerçekleşen görüşmede, bu durum açıkça ifade etmiştir. Nitekim Makarios’un, İngiliz planını kesin olarak reddetmesinden sonra Dulles, İngilizlerin mevcut planın ötesine geçmeye niyetli olmadıklarını bildiğini; ancak bu teklifin netleştirilmesi ve uygulanma yöntemlerinin araştırılması için görüşmelerin devamının

uygun olacağı kanaatinde olduklarını ifade etmiştir (U.S. Department of State, 1989: Doc. 149).

İngilizler yeni bir çözüm formülü üzerinde çalışırken, Yunan Hükümeti ise yaklaşan seçimler nedeniyle görüşmelerin bir an önce yeniden başlamasından yanadır. 10 Kasım 1955 tarihinde, ABD'nin Atina Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen telgrafta, Başbakan Karamanlis ile yapılan görüşmelerde ABD'nin, İngiltere üzerindeki etkisini kullanarak Makarios-Harding görüşmelerinin yeniden başlatılmasını sağlaması talep edilmiştir (U.S. Department of State, 1989: Doc. 145). Karamanlis'e göre bu konuda inisiyatif alması gereken taraf İngilizlerdir. Yunanistan'da yaklaşan seçimler öncesinde Kıbrıs meselesi, hem iç hem de dış politikada en önemli siyasi mesele haline gelmiş ve Karamanlis'i zor bir konuma sürüklemiştir. Büyükelçi Cavendish W. Cannon da Yunan Hükümeti'nin ABD'nin Kıbrıs konusundaki tutumuna yönelik mevcut öfkesinin haksız olduğunu düşünmekle birlikte, Yunan tarafının Londra'daki üçlü görüşmelere katılımının ABD tarafından sağlandığını düşündüğü için belirli açılardan ABD'yi eleştirme hakkı olduğunu düşünmektedir. Yunan Hükümeti'nin Londra'daki üçlü konferansa katılımı üzerinde ABD'nin belirgin bir etkisi olduğu yönündeki kanaat, ABD'nin kurmaya çalıştığı müttefikler arasındaki dengenin kırılgan olduğunu ortaya koymaktadır. Cannon, bu bağlamda, Türk tarafının kendi kendine yönetim modeline karşı tutumunu sürdürmesi halinde, Yunanlılara çözümün yakın olduğuna dair boş umut verilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu tespit Yunanistan'daki siyasal ortamın yapısının Kıbrıs ile yakından bağlantısının da bir göstergesidir.

Makarios-Harding görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, İngiliz yönetimi Makarios'u adadaki terör faaliyetleriyle ilişkisi olduğu gerekçesiyle sürgüne göndermiş ve yeni bir anayasa reformu için çalışmalara başlamıştır. İngiliz yönetiminin yeni bir çözüm formülü geliştirmesi üzerine, ABD Hükümeti de yeni bir görüşme zemininin oluşma ihtimalini araştırmak için çalışmalara başlamıştır. Bu kapsamda ABD Dışişleri Bakanlığı, Temmuz 1956'dan itibaren Dışişleri Bakanı'nın Özel Yardımcısı olarak görev yapan Julius C. Holmes'u, Kıbrıs meselesinde çözümün temelini oluşturabilecek ortak anlayış alanlarını tespit etmek ve mümkünse bu alanları genişletmek için görevlendirmiştir (U.S. Department of State, 1989: Doc. 194). Bakanlık, bu görev kapsamında tüm tarafların önceden onayını gerektirecek resmi bir arabuluculuk faaliyetine girilmemesi gerektiğini; öncelikli amacın başlangıçta keşif ve durum tespiti olduğunu ve ziyaretlerin NATO görevleri ile bağlantılı bir oryantasyon faaliyeti olarak gösterilmesinin uygun olduğunu belirtmiştir. Holmes'un görevi, taraflar arasında zaten mevcut olabilecek örtüşen çıkarları, yani ortak anlayış alanlarını tespit etmeye yöneliktir. Kısaca, ABD'nin doğrudan angaje olmayı istememekle birlikte, gelişmelerin kontrolsüz biçimde tırmanmasını da engellemeyi amaçladığı görülmektedir.

Holmes, 5 Ekim 1956 tarihinde Yunan Başbakanı Karamanlis ile görüşmüştür. Toplantıya katılan, ABD'nin Atina Büyükelçiliği'nde Müsteşar olarak görev yapan Ray L. Thurston'ın aktardıklarına göre, görüşmeler Yunanistan Başbakanı Karamanlis ve Dışişleri Bakanı Averoff'un Kıbrıs meselesine dair çözüm arzusunu ortaya koymuştur.

Nitekim Atina'daki toplantılarda kendi kendine yönetimin derhal başlatılması, Türk azınlık için güvenceler sağlanması, kapsamlı bir af düzenlemesi ve Makarios'un sürece sembolik olarak dahil edilmesi gibi temel başlıklar üzerinde durulmuştur (U.S. Department of State, 1989: Doc. 200). Yunan tarafı, İngilizlerin hazırlamakta olduğu anayasa tasarısının yayımlanmadan önce kendileriyle paylaşılmasını talep etmiş ve çözümün Birleşmiş Milletler gündemine taşınmadan gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamıştır. Toplantılarda Yunan Hükümeti tarafından Türkiye'nin rolü dolaylı biçimde kabul edilmiş; İngiltere ile sağlanacak bir uzlaşının Türk tutumunu etkileyeceği öne sürülmüştür.

Julius C. Holmes, Atina ziyaretinden sonra Türkiye'ye geçerek, Büyükelçi Warren ile birlikte Başbakan Menderes ile 2 Kasım 1956 tarihinde özel bir görüşme gerçekleştirmiştir. Holmes, Kıbrıs konusundaki özel görevini ve meseleye dair gelişmeleri Menderes'e özetlemiş; Menderes ise görüşmeye sıcak yaklaşarak Türkiye'nin meseleye yapıcı katkı sunmaya hazır olduğunu belirtmiştir. Toplantıda, Türkiye'nin meseleye yaklaşımında hem çıkarlarının hayati önemde olduğu hem de iç siyasette birinci derecede önem kazandığı vurgulanmıştır (U.S. Department of State, 1989: Doc. 205). Menderes, ayrıca Türk-Yunan ilişkilerini geliştirmek ve Kıbrıs meselesinde ilerleme sağlamak amacıyla, Yunan asıllı Türk milletvekili Hacıpulos'un iki başbakanı bir araya getirmeye çalıştığını ve Ethem Menderes ile Averoff arasında Avrupa'da bir görüşme planlandığını aktarmıştır. Holmes ise Yunanistan'ın artık çözüm arayışında olduğunu, Karamanlis'in kamuoyuna kabul ettirebileceği makul bir formülü benimseyebileceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Bunlara ek olarak Holmes, İngiltere'nin anayasa tasarısını uygulamaya koymakta kararlı olduğunu da Menderes'e iletmiştir. 3 Kasım günü Dışişleri Bakan Vekili Ethem Menderes ve Dışişleri Genel Sekreteri Nuri Birgi ile görüşen Holmes, İngiltere'nin anayasa tasarısı konusunda Türkiye ve Yunanistan ile istişare ederek bu tasarının onayına olanak vermesi, ardından Makarios'un da desteğiyle şiddetin sona ermesi ve kendi kendine yönetimin uygulanmasıyla aşamalı bir çözüm sürecine geçilmesi yönündeki fikirlerini sunmuştur. Ancak Ethem Menderes, bu önerinin Türk kamuoyunda Enosis'e giden bir yol olarak algılanacağını ve kabul görmeyeceğini belirtmiştir (U.S. Department of State, 1989: Doc. 205).

Holmes, son durağı İngiltere'de, 13 Kasım 1956 tarihinde, İngiltere Dışişleri Müsteşarı Kirkpatrick ile görüşmüştür. Bu toplantıda, özellikle Türk yetkililerle yaptığı görüşmelere değinen Holmes, Ankara'nın kendi kendine yönetim modelini Enosis'e açılan bir yol olarak tanımlayan temel pozisyonunda herhangi bir değişiklik olmadığı; ancak önceki dönemlere kıyasla daha az katı bir tutum sergilediğini ve taksim tezine dair örtük bir beklenti içerisinde olduğunu belirtmiştir (U.S. Department of State, 1989: Doc. 206). Burada taksim tezine ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Türkiye 1956 yılının Aralık ayında itibaren adanın Türkiye ve Yunanistan arasında paylaşılması anlamına gelen taksim tezini benimsemiş ve kabul edilebilecek tek çözüm olarak taraflara sunmuştur (Fırat, 2022: 603). Ancak bu politika ne İngiltere ne de Yunanistan tarafından kabul edilmemiştir. Nitekim Kirkpatrick, söz konusu toplantıda, İngiliz Hükümeti'nin taksim çözümüne sıcak bakmadığını, her durumda kendi

kendine yönetim modelini tercih ettiğini belirtmiş; ardından Holmes’a self-determinasyonun belirsiz bir geleceğe ertelenmesi koşuluyla Türklerin bu modeli kabul edip edemeyeceğini sormuştur. Holmes ise, cevaben, bunun zorlayıcı olacağını kabul etmekle birlikte, uygun koşullarda ABD ve İngiltere’nin ortak baskısıyla Türkiye’nin ikna edilebileceğini ifade etmiştir. Görüşmede, Ethem Menderes ile Averoff arasında Paris’te yapılması planlanan gizli görüşme de ele alınmış; Holmes, bu bilgiyi paylaşması üzerine Kirkpatrick, Türk Büyükelçisi’nin yaklaşık bir hafta önce kendisine aynı bilgiyi ilettiğini anayasa tasarısının bu görüşme öncesinde yayımlanmaması yönünde Ankara’nın resmî talepte bulunduğunu aktarmıştır. Kirkpatrick ayrıca, Türk tarafının bu görüşmeden sonuç alarak süreci taksim önerisiyle ilerletmeyi hedeflediğini düşündüğünü belirtmiştir. Her iki taraf da Türk-Yunan diyalogunun teşvik edilmesinin yararlı olacağı görüşünde birleşmiş; taksimin olasılık dahilinde gündeme getirilmesinin dahi mevcut pozisyonların yumuşamasına katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir.

Julius C. Holmes’un 19 Kasım 1956 tarihli raporu, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye ile yürüttüğü temaslar sonucunda doğrudan bir uzlaşma sağlanamasa da tarafların tutumlarına dair önemli diplomatik kazanımlar elde edildiğini içermektedir (U.S. Department of State, 1989: Doc. 211). Raporda, Süveyş Krizi nedeniyle İngiliz Hükümeti’nin Kıbrıs meselesine odaklanmadığı; Yunan tarafının kendi kendine yönetim modeline geçişe sıcak bakmakla birlikte, self-determinasyonun gelecekte mutlaka uygulanacağına dair bir taahhüt talep ettiği ve Türkiye’nin ise daha yumuşak bir üslup benimsemesine rağmen kendi kendine yönetim modelini Enosis’e giden bir yol olarak gördüğü için kesin bir biçimde reddettiği aktarılmıştır. Genel olarak Holmes, ABD’nin gayriresmî girişiminin özellikle Türk-Yunan ilişkilerinde gizli bir temas kanalı açılmasını sağladığını, tarafların birbirinin pozisyonunu daha iyi kavradığını ve Birleşmiş Milletler gündeminde Kıbrıs meselesine ilişkin tartışmaların ertelenmesi sayesinde çözüm arayışına ek diplomatik zaman kazandırdığını belirtmiştir.

5. Sonuç

Snyder’ın (1984) “ittifak güvenlik ikilemi” yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, ABD’nin 1954–1956 arasında Kıbrıs meselesinde izlediği politika, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasındaki gerilimin tansiyonunu düşürerek Doğu Akdeniz bölgesindeki Batı çıkarlarını herhangi bir problem yaşanmasını sağlama ve tarafları ittifaktan uzaklaştırma riskini yönetmeye odaklanan bir denge stratejisidir. ABD, İngiltere–Yunanistan–Türkiye üçgeninde açıkça bir tarafı desteklemenin diğerinde “terk edilmişlik” algısını pekiştirerek ittifak içi güveni zedeleyeceğini öngörmüş, bu nedenle taraflar arasında uzlaşma zemini oluşturmayı ve gerilimi kontrol altında tutmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda yaptığı girişimler, doğrudan bir müdahaleden ziyade, taraflar arasında ortak bir görüşme zemini oluşturma ve ikili veya uluslararası temalarla çözüm arayışlarını canlı tutmaya yönelik olmuştur. Özellikle 1954 yılındaki Birleşmiş Milletler görüşmelerinden başlayarak hem Londra Konferansı öncesinde Türkiye ve Yunanistan’ın büyükelçileri ile yapılan görüşmelerde hem de Makarios’un sürgün edilmesi sonrasında yürütülen temaslarda, ABD Hükümeti tarafları daha uzlaşmacı bir tutum benimsemeye teşvik etmektedir.

ABD, bir yandan İngiltere’ye adada bir özerk yönetim modelinin hazırlanması, self-determinasyon için açık kapı bırakılması ve bu bağlamda Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarına yönelik girişimlerde bulunmasını önerirken; öte yandan Yunan Hükümeti’ne de İngilizlerin gidebileceği en uç noktaya ulaştığını, bu nedenle Kıbrıs Rum toplumu üzerinde baskı kurarak eldeki anayasayı bir başlangıç olarak görmesini sağlaması gerektiğini telkin etmiştir. ABD’nin bu dönemde Türkiye’ye yönelik baskısı ise radikalleşebilecek bir tutumu yumuşatmak ve süreci istikrarsızlığa götürebilecek bir kopuşu önlemek amacını taşımaktadır. Ancak Holmes’un yaptığı girişimlerden sonra vardığı sonuç, Türkiye’nin kendi kendine yönetim modeli ilkesinin uygulanmasına yönelik kuşkularını gidermeye yetmediği; Türk yetkililerinin bu ilkeyi Enosis’in ön adımı olarak gördüğü ve pozisyonunu da bu doğrultuda koruduğudur.

Ancak gerek Makarios–Harding görüşmeleri gerekse 1956 yazında İngiltere’nin yaptığı anayasa girişimleri karşısında ABD, tarafları ortak bir görüşme zemininde buluşturamamış; 1957 yılı itibarıyla taraflar arasındaki ilişkiler, önceki yıllara kıyasla daha da gerginleşmiştir. Özellikle Kıbrıs Adası’nda Türkler ve Rumlar arasında toplumsal çatışmaların yaşanması, Türkiye ile Yunanistan’ın karşılıklı olarak daha sert söylemler kullanmasına yol açmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Soğuk Savaş konjonktüründe müttefikleri arasında herhangi bir gerilim yaşanmaması için çaba gösteren ABD’nin, 1956 yılına kadar izlediği politikanın başarısızlığa uğradığı açıkça görülmektedir.

Kaynakça

- Aksu, F. (2001). *Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Babaoğlu, R. (2018). Türkiye’nin Kıbrıs Politikasının Evriminde Bir Dönüm Noktası: Londra Konferansı (29 Ağustos-6 Eylül 1955), *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVIII (36), 323-347.
- Bağcı, H. (1990). *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Birleşmiş Milletler Genel Komitesi (1955, 21 Eylül). 102. Toplantı Tutanağı (A/BUR/SR/102). Birleşmiş Milletler Resmî Belgeleri.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (1952, 24 Kasım). 454. Toplantı Tutanağı (A/C.3/SR.454). Birleşmiş Milletler Resmî Belgeleri.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (1954, 24 Eylül). 477. Toplantı Tutanağı (A/9/V.477). Birleşmiş Milletler Resmî Belgeleri.
- Bozkurt, İ. (2008). ABD’nin Kıbrıs Politikası ve Türk Kamuoyu (1950-1964) (Johnson Mektubu’na Kadar), *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 14, 141-189.
- Bölükbaşı, S. (2001). *Barışçı Çözümçüzlük: Ankara’nın ABD ve BM ile Kıbrıs Macerası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- British Foreign Office. (1947, 24 Kasım). Anglo-U.S. conversations on Middle East: Discussion between Secretary of State and Mr. Marshall. Vol. 61114. The National Archives (Kew, United Kingdom). Gale Primary Sources: Archives Unbound.
- Crawshaw, N. (2022). *The Cyprus Revolt: An Account of the Struggle for Union with Greece*. New York: Routledge.
- Çağlayan, P. (2024). Hiyerarşi Perspektifinden ABD’nin Türkiye ve Yunanistan’a Yönelik Müdahaleleri: Kıbrıs Örneği (1954-1975), *Gazi Akademik Bakış*, 18 (35), 117-137.
- Dodd, C. (2010). *The History and Politics of the Cyprus Conflict*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Erkin (1986). *Dışişlerinde 34 Yıl Washington Büyükelçiliği 1948-1955, II. Cilt, II. Kısım*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- Fırat, M. (2002). "Yunanistan ile İlişkiler", Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1*. İstanbul, İletişim Yayınları 6. Baskı
- Gaddis, J. L. (1982). *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of Postwar American National Security Policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Gürel, Ş. S. (2020). *Kıbrıs Tarihi 187-1960 Kolonyalizm Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gürün, K. (1983). *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar)*. Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Hatzivassiliou, E. (2006). *Greece and the Cold War: Frontline state, 1952-1967*. New York: Routledge.
- Kelling, G. H. (1990). *Countdown to Rebellion: British Policy in Cyprus, 1939 - 1955*. New York: Greenwood Press.
- National Archives and Records Administration (1950, 20 Ocak), "Democracy in Turkey, 1950-1959: Records of the U.S. State Department Classified Files" "Records of the Department of State relating to Internal Affairs: Turkey, 1950-1954" Gale Primary Sources: Archives Unbound.
- National Archives and Records Administration (1950, 15 Mart), "Democracy in Turkey, 1950-1959: Records of the U.S. State Department Classified Files" "Records of the Department of State relating to Internal Affairs: Turkey, 1950-1954" Gale Primary Sources: Archives Unbound.
- National Archives and Records Administration (1950, 2 Mayıs), "Greece: Records of the U.S. Department of State, 1950-1963" Records of the Department of State relating to Internal Affairs: Greece 1950-54, Gale Primary Sources: Archives Unbound.
- National Archives and Records Administration (1950, 26 Mayıs), "Greece: Records of the U.S. Department of State, 1950-1963" Records of the Department of State relating to Internal Affairs: Greece 1950-54, Gale Primary Sources: Archives Unbound.
- National Archives and Records Administration (1952, 18 Aralık), "Greece: Records of the U.S. Department of State, 1950-1963" Records of the Department of State relating to Internal Affairs: Greece 1950-54, Gale Primary Sources: Archives Unbound.
- O'Malley, B. ve Craig, I. (2001). *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion*. Londra: I.B. Tauris Publishers.
- Sander, O. (2016). *Türk-Amerikan İlişkileri*, İstanbul, İmge Kitabevi.
- Snyder, G. H. (1984). The Security Dilemma in Alliance Politics, *World Politics*, 36 (4), 461-495.
- Sönmezoğlu, F. (2006). *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları.
- Trimikliniotis, N. ve Bozkurt, U. (Eds.). (2012). *Beyond a Divided Cyprus: A State and Society in Transformation*. New York: Palgrave Macmillan.
- Türk Diplomatik Arşivleri. (1949, Kasım 16). Belge No: 502-23888-103606-4. T.C. Dışişleri Bakanlığı Arşivi.
- Türk Diplomatik Arşivleri. (1951, Aralık 31). Belge No: 534-37479-149355-8. T.C. Dışişleri Bakanlığı Arşivi.
- Türk Diplomatik Arşivleri. (1954, Mart 2). Belge No: 534-37506-150688-57. T.C. Dışişleri Bakanlığı Arşivi.
- UK Parliament, House of Commons. (1954, July 28). Cyprus constitutional arrangements [Parliamentary debate]. Hansard (HC Deb), Vol. 531, cols. 504-514. <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1954/jul/28/cyprus-constitutional-arrangements>
- U.S. Department of State (1978). Foreign Relations of the United States, 1950, The Near East, South Asia, and Africa, Volume V. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1950v05>
- U.S. Department of State (1982). Foreign Relations of the United States, 1951, The Near East, South Asia, and Africa, Volume V. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1951v05>
- U.S. Department of State (1988). Foreign Relations of the United States, 1952-1954, Eastern Europe; Soviet Union; Eastern Mediterranean, Volume VIII. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v08>
- U.S. Department of State (1989). Foreign Relations of the United States, 1955-1957, Soviet Union, Eastern Mediterranean, Volume XXIV. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1955-57v24>
- Uslu, N. (2003). *The Cyprus Question as an Issue of Turkish Foreign Policy and Turkish American Relations 1959-2003*. New York: Nova Publishers.
- Xydis, S.G. (1967). *Cyprus: Conflict and Conciliation*. Ohio: The Ohio State University Press.
- Xydis, S.G. (1973). *Cyprus Reluctant Republic*. Paris: Mouton.